

VADEMECUM DLA ROLNIKA W KRYZYSIE FINANSOWYM

ROZDZIAŁ 1

SKALA ZADŁUŻENIA ROLNIKÓW I JEGO PRZYCZYNY

Średnie zadłużenie rolnika wynosi 49 058 zł, jednak na liście dłużników w KRD nie trudno o rekordzistów z długiem nawet stukrotnie przekraczającym tę kwotę.

Jak wynika z ogólnopolskiego raportu KRD Biura Informacji Gospodarczej S.A. z września 2018 roku, sytuacja finansowa w branży rolniczej jest zatrważająca.

Aktualne zadłużenie w sektorze rolniczym wynosi obecnie 412 mln zł. Najbardziej zadłużone są województwa: wielkopolskie (57 mln zł), mazowieckie (52 mln zł), śląskie (37 mln zł), dolnośląskie (34 mln zł) i kujawsko-pomorskie (34 mln zł). Najmniej zadłużone jest województwo podkarpackie (6,8 mln zł) i podlaskie (6,9 mln zł).

Średnie zadłużenie rolnika wynosi 49 057,73 zł, jednak na liście dłużników w KRD nie trudno o rekordzistów z długiem nawet stukrotnie przekraczającym tę kwotę.

Mimo licznych dopłat (bezpośrednich, z unijnych programów pomocowych, czy z tytułu strat poniesionych w wyniku niekorzystnych zjawisk atmosferycznych, jak przymrozki, nawałnice czy ASF [afrykański pomór świń]) i stale rosnących cen detalicznych żywności zadłużenie rolników stale rośnie z szeregu przyczyn. Po pierwsze, większość zysku z produkcji rolnej trafia do przetwórci, punktów skupu czy pośredników. Ponadto, dynamiczny wzrost cen maszyn rolniczych i środków ochrony roślin sprawia, że chcąc zachować jakość i konkurencyjność produktów rolnik musi ponosić coraz wyższe koszty prowadzenia gospodarstwa. Do tego dochodzą kwestie związane ze zjawiskami atmosferycznymi, chorobami zwierząt gospodarskich oraz długimi (sięgającymi nawet 200 dni) terminami oczekiwania na zapłatę od przetwórców. Problemy te nakładają się na siebie, i jeśli np. rolnik zakontraktuje się na dostawy płodów rolnych, a z powodu zmian pogodowych nie wywiąże się z umowy, ponosi kary finansowe implikujące kolejne pożyczki, a w rezultacie wzrost skali zadłużenia. To z kolei ogranicza ilość środków na zakup maszyn oraz nowych technologii.

Zdaniem Jakuba Kosteckiego, Prezesa Zarządu Kaczmarek Inkasso, rolnicy wydają się być przyzwyczajeni do odroczonej płatności i cierpliwego czekania. Tymczasem, zatory finansowe sprawiają, że rolnikom brakuje pieniędzy na inwestycje. Ponadto, z biegiem czasu coraz trudniej odzyskać dług, tym bardziej, że niewielu rolników decyduje się na profesjonalną windykację.

ROZDZIAŁ 2

SPECYFIKA GOSPODARSTWA ROLNEGO

1,4 mln gospodarstw rolnych opłaca składki w KRUS, nie prowadzi zasadniczo ewidencji przychodów i kosztów, może być podatnikiem VAT i często jest stroną umowy przekazania gospodarstwa (sukcesja) wraz z elementami dożywocia.

I) ROLNIK VS PRZEDSIĘBIORCA

1,7 mln przedsiębiorców w Polsce opłaca składki ZUS, prowadzi ewidencję przychodów i kosztów w postaci np. ksiąg rachunkowych, sporządza pliki JPK dla potrzeb VAT, płaci podatek dochodowy zależny od wyniku finansowego. 1,4 mln gospodarstw rolnych opłaca składki w KRUS, nie prowadzi zasadniczo ewidencji przychodów i kosztów, może być podatnikiem VAT i często jest stroną umowy przekazania gospodarstwa (sukcesja) wraz z elementami dożywocia.

Ponadto, wyraźna niechęć rolników do zbierania dokumentacji skutkuje brakiem zabezpieczenia interesów gospodarstwa. Brak dokumentacji poświadczającej jakość towaru przed wysyłką czy też umowy dotyczącej warunków transportu powoduje, że odbiorca towaru przerzuca na rolnika odpowiedzialność za

uszkodzenia czy zepsucie się towaru podczas transportu. W efekcie rolnik ponosi stratę i albo zalega z płatnościami za nawozy czy środki ochrony roślin, albo ponownie zadłuża się w instytucji finansowej.

Rolnicy sporadycznie gromadzą też ewidencję dłużników czy dokumentację potwierdzającą zaleganie podmiotów powiązanych z płatnościami. Tendencja ta znacząco utrudnia windykację należności, ponieważ część roszczeń ulega przedawnieniu a części nie sposób udowodnić.

Specyfika prowadzenia gospodarstwa rolnego ma też przełożenie na procedurę restrukturyzacyjną. Bez wątpienia sporządzenie biznesplanu dla przedsiębiorcy jest łatwiejsze, gdyż zarówno przychody jak i koszty są bardziej przewidywalne, tym samym ew. podjęcie działań naprawczych jest bardziej akceptowalne dla wierzycieli.

II) PODEJŚCIE ROLNIKÓW DO RESTRUKTURYZACJI – TYPOWE BŁĘDY

Obowiązująca od ponad trzech lat ustawa Prawo restrukturyzacyjne jest adresowana także do gospodarstw rolnych, prowadzonych przez rolników, spółki osobowe i kapitałowe. Autorzy opracowania zakończyli pełnienie funkcji Nadzorcy Sądowego w przyspieszonym postępowaniu układowym gospodarstwa rolnego (30 ha). Celowym wydaje się podzielenie doświadczeniami i poczynienie uwag, które mogą skutkować wyższą efektywnością postępowań.

Ustawa Prawo Restrukturyzacyjne jest adresowana także do gospodarstw rolnych.

PRZYKŁAD:

Wniosek o otwarcie przyspieszonego postępowania układowego został przygotowany przez zewnętrzną firmę, która jak wydaje się sporządza takowe dokumenty bez obecności w gospodarstwie rolnym. Wizyta Nadzorca Sądowego stwierdziła istotne rozbieżności pomiędzy zapisami wstępnego planu restrukturyzacyjnego, a stanem faktycznym. Nie zgadzała się liczba krów mlecznych, nie było żadnego z 20-stu cielaków, które miał być opasane przez kolejne 20 m-cy. Nadto, dopiero na tym etapie ujawniono kwestię zadłużenia żony i umowy dożywocia z rodzicami rolnika, którzy przekazali synowi gospodarstwo rolne. Działalność gospodarstwa była blokowana przez całkowity brak płynności finansowej, gdyż komornik zajął wierzytelność ze spółdzielni mleczarskiej, a we wniosku o otwarcie przyspieszonego postępowania układowego nie wystąpiono o uchylenie tego zajęcia. Fatalny początek – „szkolne” błędy we wniosku.

Nadzorca Sądowy przystąpił do sporządzenia spisu wierzytelności i planu restrukturyzacyjnego. Brak ewidencji księgowej, ustne informacje od rolnika o zapłacie faktury lub jej braku, o zmianach w spisie wierzytelności złożonym w sądzie wraz z wnioskiem o otwarcie postępowania. Po sporządzeniu pierwszej wersji spisu wierzytelności konieczne było skontaktowanie się z wierzycielami celem potwierdzenia kwot. Efekt był pozytywny, gdyż po obwieszczeniu w Monitorze Sądowym i Gospodarczym informacji o złożeniu spisu wierzytelności, do Sądu nie wpłynęły żadne zastrzeżenia i na zgromadzeniu wierzycieli Sędzia – komisarz zatwierdził spis wierzytelności.

Większą trudność stanowiło sporządzenie planu restrukturyzacyjnego i powiązanych z nim propozycji układowych. Z analizy sytuacji ekonomiczno – finansowej gospodarstwa czytelnie wynikało, że podjęcie się opasu dodatkowego stada byłaby stwarza szansę przynajmniej częściowej spłaty wierzycieli. Lecz pierwsze przychody dla gospodarstwa miały mieć miejsce w I kw. 2021 r., co oznacza, że propozycje układowe musiały zawierać

osiemnastomiesięczny okres karencji w spłacie. Dwudziestoprocentową redukcją miał być objęte wierzytelności wierzycieli niezabezpieczonych na majątku rolnika, zaś wierzyciele wpisani na hipoteki mieli być spłaceni w kwotach nominalnych wierzytelności, czyli w 100 proc.

W trakcie zgromadzenia wierzycieli, Nadzorca Sądowy przedstawił opinię na temat możliwości wykonania układu – była pozytywna. Niestety wierzycieli nie zadowolili propozycje układowe z okresem 18-stu miesięcy karencji w spłacie. Wierzyciele zabezpieczeni na majątku rolnika, czyli na ziemi ornej nie przystąpili do układu. Z przeprowadzonych rozmów wynikało, że ich zdaniem są tak korzystnie zabezpieczeni, że nie jest w ich interesie oczekiwać kilka lat na spłatę należnych im kwot. Wierzyciele posiadający wierzytelności wchodzące z mocy prawa do układu wypowiedzieli się przeciw układowi, gdyż propozycje układowe nie uzyskały poparcia 2/3 sumy wierzytelności podmiotów uczestniczących w zgromadzeniu. Należy podkreślić, że frekwencja była wysoka, gdyż przekroczyła 75 proc. liczby wierzycieli.

Podsumowanie postępowania restrukturyzacyjnego

Pierwsza refleksja – zdecydowanie zbyt późne złożenie wniosku o otwarcie postępowania restrukturyzacyjnego. Nie można czekać do chwili, gdy następuje całkowita utrata płynności (zajęcie rachunków bankowych jak i wierzytelności).

Druga rada – pomoc przy sporządzaniu wniosku należy powierzyć odpowiedzialnej i profesjonalnej firmie lub doradcy restrukturyzacyjnemu, wniosek musi odzwierciedlać stan faktyczny, należy pamiętać, że rolnik składający wniosek oświadcza pod odpowiedzialnością karną, że wszystkie dane są pełne i kompletne.

Trzecia refleksja – propozycje układowe trzeba przedyskutować z kluczowymi wierzycielami, to rola zarówno rolnika jak i nadzorca sądowego. Przed zgromadzeniem wierzycieli celem głosowania nad układem trzeba mieć uzgodnione stanowiska podmiotów decydujących o wynikach głosowania. Trzeba pamiętać, że poprawione propozycje układowe można przedłożyć nawet na zgromadzeniu wierzycieli.

Czwarta rada – propozycje układowe muszą być realne, to znaczy termin spłaty winien być 2-4 letni, żaden racjonalny wierzyciel nie zgodzi się na oczekiwania na spłatę należnych kwot przez 7 - 10 lat. Z drugiej strony, aby można było przedłożyć akceptowalne propozycje, gospodarstwo rolne nie może być w fazie „śmierci klinicznej”.

Piąta rada – zawsze należy walczyć do końca – nasz rolnik, po porażce na zgromadzeniu wierzycieli celem głosowania nad układem, złożył następnie uproszczony wniosek o otwarcie postępowania sanacyjnego.

ROZDZIAŁ 3

POMOC PUBLICZNA DLA ZADŁUŻONEGO ROLNIKA

I) CZTERY ROZWIĄZANIA WPROWADZONE NA MOCY USTAWY Z DNIA 9 LISTOPADA 2018 ROKU O RESTRUKTURYZACJI ZADŁUŻENIA PODMIOTÓW PROWADZĄCYCH GOSPODARSTWA ROLNE.

Przedmiotowa ustawa pozwala na restrukturyzację długów o charakterze pieniężnym, powstałych w wyniku prowadzenia działalności rolniczej, obejmujących kapitał, odsetki oraz inne opłaty związane z obsługą zadłużenia. Ustawa przewiduje cztery formy pomocy, a mianowicie:

1- Udzielanie przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR) dopłat do oprocentowania kredytu udzielonego przez bank na sfinansowanie spłaty zadłużenia powstałego w wyniku prowadzenia działalności rolniczej (do wysokości 5 mln zł [stanowiącej w zależności od kategorii wnioskodawcy do 40% lub do 60 % kwoty udzielonego kredytu restrukturyzacyjnego] na okres do 10 lat);

2- Udzielanie przez ARiMR pożyczek na sfinansowanie spłaty owego zadłużenia (na okres do 15 lat w wysokości nieprzekraczającej kwoty zadłużenia wnioskodawcy i jednocześnie nie wyższej niż 5 mln zł)

3- Udzielanie przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa (KOWR) gwarancji zabezpieczającej spłatę bankowych kredytów restrukturyzacyjnych (do wysokości kwoty przyznanego kredytu restrukturyzacyjnego wraz z odsetkami, pod warunkiem zawarcia umowy o udzielenie gwarancji, ustanowienia na rzecz KOWR hipoteki na nieruchomości rolnej oraz wniesienia prowizji z tytułu gwarancji) oraz

4- Przejęcie przez KOWR długu podmiotu prowadzącego gospodarstwo rolne pod warunkiem przeniesienia własności całości lub części nieruchomości rolnej na rzecz Skarbu Państwa (o ile dług nie przekroczy wartości nieruchomości rolnej pomniejszonej o sumy ustanowionej na niej hipoteki);

W przypadku ostatniego z rozwiązań warto pamiętać, że w myśl art. 14 pkt 1, 2 i 3 RestrGospRU¹ dotychczasowy właściciel może skorzystać z prawa pierwszeństwa do dzierżawy przejętej nieruchomości, jak i dzierżawy z zapewnieniem dzierżawcy prawa kupna oraz z możliwości nabycia przejętej nieruchomości po upływie co najmniej 5 lat od dnia przeniesienia jej własności na rzecz Skarbu Państwa.

Warto pamiętać przy przeniesieniu własności nieruchomości na rzecz Skarbu Państwa: w myśl art. 14 pkt 1, 2 i 3 RestrGospRU dotychczasowy właściciel może skorzystać z prawa pierwszeństwa do dzierżawy przejętej nieruchomości, jak i dzierżawy z zapewnieniem dzierżawcy prawa kupna oraz z możliwości nabycia przejętej nieruchomości po upływie co najmniej 5 lat od dnia przeniesienia jej własności na rzecz Skarbu Państwa.

¹RestrGospRU - Ustawa o Restrukturyzacji Zadłużenia Podmiotów Prowadzących Gospodarstwa Rolne z dnia 9 listopada 2018 r. (Dz.U. z 2019 r. poz. 33)

Kto może się ubiegać o wybrane formy restrukturyzacji długów i jakie warunki musi spełnić?

O skorzystanie z wymienionych rozwiązań może się ubiegać osoba fizyczna, osoba prawna albo jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, której ustawa przyznaje zdolność prawną, która:

1 - jest właścicielem gospodarstwa rolnego o łącznej powierzchni przekraczającej 1 ha i co najmniej od 3 lat prowadzi działalność rolniczą (tj. produkcję roślinną lub zwierzęcą) stanowiącą małe, średnie lub duże przedsiębiorstwo w rozumieniu przepisów unijnych.

2 – jest niewypłacalna w rozumieniu przepisów ustawy Prawo Upadłościowe albo zagrożona niewypłacalnością w rozumieniu przepisów ustawy Prawo Restrukturyzacyjne.

o ile:

3 – **nie** znajduje się w **likwidacji** lub w **upadłości**

4 – i **nie** toczy się wobec niej **postępowanie restrukturyzacyjne** na podstawie ustawy Prawo Restrukturyzacyjne.

Dodatkowo, skorzystanie z tych form pomocy społecznej uwarunkowane jest opracowaniem przez wnioskodawcę planu restrukturyzacji, który musi zostać zaakceptowany przez dyrektora wojewódzkiego ośrodka doradztwa rolniczego właściwego ze względu na miejsce zamieszkania/ siedzibę wnioskującego. W planie tym (którego minimalne wymogi określa art. 3 ust. 3 RestrGospRU) zawrzeć należy m.in. opis sytuacji gospodarstwa rolnego zarówno przed jak i po uzyskaniu wybranej formy owej pomocy publicznej, analizę i ocenę stanu ekonomiczno-finansowego wnioskodawcy oraz opis działań, które będą podejmowane wraz z harmonogramem ich wdrożenia i planowanymi efektami.

Tak przygotowany plan restrukturyzacji wymaga zaakceptowania (w terminie 30 dni) przez właściwego miejscowo dyrektora wojewódzkiego ośrodka doradztwa rolniczego, zaś jego niezrealizowanie skutkować będzie nieudzieleniem pomocy społecznej i obowiązkiem zwrotu przyznanych dopłat.

Kiedy rolnicy skorzystają ze wszystkich form pomocy w ramach restrukturyzacji zadłużenia gospodarstw rolnych?

Omówione przepisy ustawy weszły w życie z dniem 8 lutego 2019 roku, jednak w dalszym ciągu **nie można skorzystać z pomocy udzielanej przez ARiMR w formie dopłat do oprocentowania kredytu restrukturyzacyjnego oraz pożyczki na sfinansowanie spłaty zadłużenia powstałego w związku z prowadzeniem działalności rolniczej.** **Nie** jest też udzielana przez KOWR pomoc w postaci gwarancji zabezpieczającej spłatę kredytu restrukturyzacyjnego. Problemy te wynikają z przedłużającej się procedury notyfikacji programu pomocowego wynikającej z przepisów rozporządzenia Rady (UE) 2015/1589 z dnia 13 lipca 2015 r. ustanawiającego szczegółowe zasady stosowania art. 108 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz. Urz. U L 248 z 24.09.2015, str. 9). Komisja Europejska podejmuje decyzje w sprawie zgłoszonego programu pomocowego w terminie dwóch miesięcy, licząc od dnia po otrzymaniu kompletnego zgłoszenia. Niestety, zgłoszenie uznaje się za kompletne dopiero po otrzymaniu przez Komisję wszelkich dodatkowych informacji i zgodnie z informacją udzieloną przez Sekretariat Departamentu Finansów Ministerstwa Rolnictwa, aktualnie Ministerstwo Rolnictwa oczekuje na reakcję Komisji po otrzymaniu dodatkowych informacji.

Aktualnie nie można skorzystać z pomocy w formie dopłat do oprocentowania kredytu restrukturyzacyjnego oraz pożyczki na sfinansowanie spłaty zadłużenia powstałego w związku z prowadzeniem działalności rolniczej. Nie jest też udzielana przez KOWR pomoc w postaci gwarancji zabezpieczającej spłatę kredytu restrukturyzacyjnego. Możliwe jest jedynie Przejęcie przez KOWR długu podmiotu prowadzącego gospodarstwo rolne pod warunkiem przeniesienia własności całości lub części nieruchomości

II) MOŻLIWOŚĆ ZACIĄGANIA POŻYCZEK ZE ŚRODKÓW ZASOBU WŁASNOŚCI ROLNEJ SKARBU PAŃSTWA.

Kolejnym rozwiązaniem, z którego może skorzystać osoba prowadząca gospodarstwo rodzinne (tj. gospodarstwo rolne prowadzone przez rolnika indywidualnego, w którym łączna powierzchnia użytków rolnych nie przekracza 300 ha) jest oferowana przez KOWR pożyczka ze Środków Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa.

Jednym z warunków otrzymania przedmiotowej pożyczki jest przeznaczenie jej na finansowanie przedsięwzięć innowacyjnych lub rozwojowych w zakresie produkcji roślinnej, zwierzęcej, hodowli, czy przetwórstwa rolno-spożywczego.

Należy pamiętać, że środki z przedmiotowych pożyczek nie mogą być przeznaczone na przedsięwzięcia finansowane z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich.

Maksymalna kwota, którą można uzyskać wynosi 500.000 zł i nie może ona przekroczyć 80% kosztów przedsięwzięcia.

Pożyczka oprocentowana jest na podstawie stopy bazowej ogłaszanej w komunikacie Komisji Europejskiej powiększonej o 1 punkt procentowy (tj. 2,87% w skali roku). Opłata prowizyjna w wysokości 1% udzielonej pożyczki pobierana jest przed jej uruchomieniem. Pożyczkę można spłacać w okresach rocznych, miesięcznych lub kwartalnych przez okres 6 lat (z możliwością

wydłużenia do lat 10). Warunkiem uruchomienia środków jest ustanowienie zabezpieczenia w postaci bezwzględnie wymaganego: weksla własnego 'in blanco' wraz z deklaracją wekslową oraz pełnomocnictwa do dysponowania środkami z rachunku bankowego wnioskodawcy, jak również dodatkowych zabezpieczeń w postaci: hipoteki na pierwszym miejscu, zobowiązania do ustanowienia hipoteki na nabywanej nieruchomości, gwarancji bankowej, poręczenia wekslowego, przewłaszczenia na zabezpieczenie, zastawu rejestrowego, czy cesji wierzytelności.

Z niniejszego rozwiązania osoby spełniające przedstawione powyżej warunki mogą skorzystać do wyczerpania puli środków na ten cel przeznaczonych. O pożyczkę, o przyznaniu której zdecyduje Komisja ds. pożyczek po zapoznaniu się z opinią merytorycznych Biur/ Departamentów, należy wnioskować do właściwego miejscowo Ośrodka Terenowego KOWR.

Reasumując, przed podjęciem radykalnych kroków, jak upadłość konsumencka rolnika warto zastanowić się nad rozwiązaniami restrukturyzacyjnymi wspieranymi ze środków publicznych. W pierwszej kolejności należy zadać sobie pytanie czy planujemy inwestycję, którą można by zakwalifikować jako przedsięwzięcie innowacyjne lub rozwojowe w zakresie produkcji roślinnej, zwierzęcej, hodowli, czy przetwórstwa rolno-spożywczego. Jeśli odpowiedź jest twierdząca, wówczas można rozważyć pożyczkę ze Środków Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa oferowaną przez KOWR. Jeśli nie planujemy przedsięwzięcia charakteryzującego się innowacyjnością, pozostaje nam, przejęcie przez KOWR długu podmiotu prowadzącego gospodarstwo rolne pod warunkiem przeniesienia własności całości lub części nieruchomości rolnej na rzecz Skarbu Państwa. Pozostałe rozwiązania, tj. dopłaty z ARiMR do oprocentowania kredytu udzielonego przez bank na sfinansowanie spłaty zadłużenia powstałego w wyniku prowadzenia działalności rolniczej, pożyczki z ARiMR na sfinansowanie spłaty owego zadłużenia oraz udzielana przez KOWR gwarancja zabezpieczająca spłatę bankowych kredytów restrukturyzacyjnych są chwilowo niedostępne z uwagi na przedłużającą się procedurę notyfikacji programu pomocowego przez Komisję Europejską.

Przed podjęciem radykalnych kroków, jak upadłość konsumencka rolnika warto zastanowić się nad rozwiązaniami restrukturyzacyjnymi wspieranymi ze środków publicznych, tj: pożyczka ze Środków Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa oferowana przez KOWR, czy też przejęcie przez KOWR długu podmiotu prowadzącego gospodarstwo rolne pod warunkiem przeniesienia własności całości lub części nieruchomości rolnej na rzecz Skarbu Państwa.

ROZDZIAŁ 4

ROZWIĄZANIE OSTATECZNE - UPADŁOŚĆ KONSUMENCKA ROLNIKA

Jak wynika z dotychczasowych doświadczeń, nie każdy podmiot prowadzący gospodarstwo rolne kwalifikuje się na uzyskanie pożyczki ze Środków Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa oferowaną przez KOWR. Nie każdemu odpowiada perspektywa przejęcia przez KOWR długu pod warunkiem przeniesienia własności całości lub części nieruchomości rolnej na rzecz Skarbu Państwa. Wreszcie, nie wszystkie postępowania restrukturyzacyjne kończą się pozytywnym finałem – zawarciem układu z wierzycielami i ich spłatą w terminach określonych w układzie przyjętym przez wierzycieli i zatwierdzonym przez sąd restrukturyzacyjny. Fiasko tych działań zmusza do rozważenia złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości osoby prowadzącej gospodarstwo rolne.

Kto i w jakim trybie upaść może ?

Ustawa dokonuje wyłączenia zdolności upadłościowej osoby fizycznej prowadzącej gospodarstwo rolne, która nie prowadzi innej działalności gospodarczej lub zawodowej.

Ustawa Prawo upadłościowe przewiduje odrębne tryby ogłoszenia dla przedsiębiorców i dla osób fizycznych – są to: upadłość na zasadach ogólnych i tzw. upadłość konsumencka.

W przypadku pierwszego trybu, przewidzianego dla przedsiębiorców, na mocy art. 6 pkt 5 PrUpad², ustawa dokonuje wyłączenia zdolności upadłościowej osoby fizycznej prowadzącej gospodarstwo rolne, która nie prowadzi innej działalności gospodarczej lub zawodowej. Zatem w stan upadłości może zostać postawiona osoba prawna lub jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej jednak mająca zdolność prawną, która prowadzi gospodarstwo rolne, jak również osoba fizyczna prowadząca gospodarstwo rolne o ile zajmuje się również inną działalnością gospodarczą lub zawodową. Ponadto, jeśli osoba fizyczna prowadząca gospodarstwo rolne i jednocześnie prowadząca działalność przemysłową lub handlową zostanie postawiona w stan upadłości jako przedsiębiorca, wówczas posiadane przez nią gospodarstwo rolne również wejdzie w skład masy upadłości.

Ponieważ większość polskich rolników to jednak osoby fizyczne nieprowadzące działalności gospodarczej lub zawodowej, ogłoszenie upadłości na zasadach ogólnych nie będzie w ich przypadku możliwe. Na mocy art. 491[1] PrUpad posiadają oni zdolność upadłościową jako konsumenci.

Ponieważ większość polskich rolników to osoby fizyczne nieprowadzące działalności gospodarczej lub zawodowej, ogłoszenie upadłości na zasadach ogólnych nie będzie w ich przypadku możliwe. Jednak, na mocy art. 491[1] PrUpad posiadają oni zdolność upadłościową jako konsumenci.

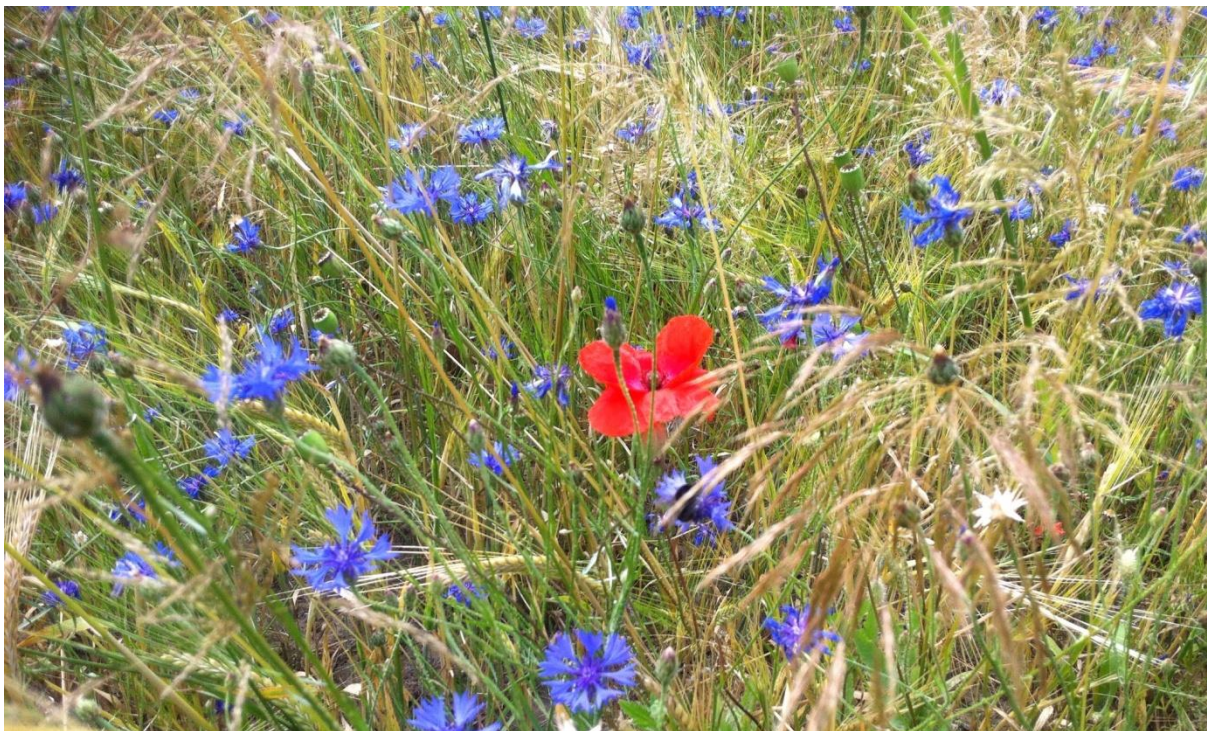
²Prawo upadłościowe z dnia 28 lutego 2003 r. z późn. zm. (Dz.U. Nr 60, poz. 535)

Z czym wiąże się upadłość konsumencka?

Korzyści z ogłoszenia upadłości konsumenckiej

Dla wielu osób upadłość konsumencka jawi się jako jedyna ucieczka od spirali zadłużenia. W przeciwieństwie do egzekucji prowadzonej przez komornika, zmierzającej li tylko do zaspokojenia wierzycieli, celem postępowania upadłościowego jest oddłużenie konsumenta (art. 2 ust. 1a PrUpad), co w skrajnym przypadku (braku jakiegokolwiek majątku po stronie upadłego) może doprowadzić do całkowitego umorzenia jego długów. Dodatkowym atutem jest niski koszt ogłoszenia upadłości konsumenckiej. Wniosek o upadłość wymaga uiszczenia opłaty skarbowej w wysokości 30 zł, zaś pozostałe koszty pokrywane są tymczasowo ze środków Skarbu Państwa i w przypadku braku posiadania przez upadłego majątku zostają finalnie umorzone.

Nieuniknione konsekwencje ogłoszenia upadłości konsumenckiej

Przekształcenie majątku upadłego w tzw. masę upadłości zarządzaną przez syndyka

Należy jednak pamiętać o konsekwencjach, jakie pociąga za sobą ogłoszenie upadłości. Jeżeli w złożonym wniosku dłużnik wykaże, że nie doprowadził do swojej niewypłacalności lub nie zwiększył istotnie jej stopnia umyślnie lub wskutek rażącego niedbalstwa (art. 491 (4) ust. 2 PrUpad), Sąd wyda postanowienie o ogłoszeniu upadłości. Jednak wraz z wydaniem owego postanowienia majątek upadłego stanie się tzw. masą upadłościową, którą zarządzać będzie syndyk. Składniki majątku zostaną docelowo spieniężone, a wierzyciele uzyskają częściowy lub całkowity zwrot przysługujących im wierzytelności. W skład masy upadłościowej wejdzie majątek należący do upadłego w dniu ogłoszenia upadłości, jak również nabyty w toku postępowania upadłościowego, tj. nieruchomości, ruchomości, wierzytelności i prawa majątkowe. Zgodnie z art. 63 PrUpad w skład masy upadłościowej nie

wejdą składniki wyłączone spod egzekucji na podstawie art. 829 i nast. k.p.c.³, m.in. przedmioty urządzenia domowego niezbędne dla dłużnika i jego domowników (z wyjątkiem zakupionych nie dla ich wartości użytkowych, a np. jako lokata oszczędności), narzędzia i przedmioty niezbędne do wykonywania pracy zarobkowej, czy przedmioty niezbędne do nauki. Dodatkowo, w przypadku rolników mamy do czynienia z dodatkowymi wyłączeniami wynikającymi z Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 5 lipca 2017 roku (Dz.U. z 2017 r. poz. 1385). Przedmiotowe Rozporządzenie wymienia takie składniki majątku jak: stado podstawowe zwierząt gospodarskich, zwierzęta gospodarskie w drugiej połowie ciąży i w okresie odchowu potomstwa, czy podstawowe maszyny, narzędzia i urządzenia rolnicze. Z kolei zgodnie z art. 31 ust 1 u.p.p.w.d.⁴ w skład masy upadłościowej nie wejdą świadczenia rodzinne, pielęgnacyjne czy alimentacyjne.

Powstanie rozdzielnosci majątkowej małżeńskiej z chwilą wydania postanowienia o ogłoszeniu upadłości jednego z małżonków.

Kolejną konsekwencją ogłoszenia upadłości konsumenckiej jednego z małżonków jest powstanie z dniem wydania postanowienia o ogłoszeniu upadłości jednego z nich rozdzielnosci majątkowej. Majątek wspólny małżonków wchodzi w skład masy upadłościowej, jednak małżonek upadłego może dochodzić należności z tytułu swojego udziału w majątku wspólnym.

³Kodeks postępowania cywilnego z dnia 17 listopada 1964 r. z późn. zm. (Dz.U. Nr 43, poz. 296)

⁴Ustawa o pomocy państwa w wychowaniu dzieci z 17 lutego 2016 r., (Dz. U. z 2016 r. poz. 195)

Sytuacja dożywotników po sprzedaży nieruchomości rolnej

W przypadku osób prowadzących gospodarstwo rolne warto też wspomnieć o wpływie postępowania na sytuację dożywotników, gdyż większość nieruchomości rolnych w Polsce obciążona jest takim prawem. Przede wszystkim należy pamiętać, że prawa dożywotnika, czyli rodzica, który przekazał dziecku własność gospodarstwa rolnego w zamian za opiekę, obciążają nieruchomość, zatem są wiążące dla każdorazowego właściciela nieruchomości. W przypadku sprzedaży nieruchomości pozostają one w mocy, o ile przysługuje im pierwszeństwo przed wszystkimi hipotekami lub jeżeli nieruchomość nie jest hipotekami obciążona albo też jeżeli wartość praw dożywotnika znajduje pełne pokrycie w cenie nabycia.⁵ Niestety ustawodawca najwyraźniej przeoczył fakt, że uprawnienia objęte treścią prawa dożywocia nie ograniczają się wyłącznie do renty wynikającej ze zmiany treści prawa dożywocia na dożywotnią rentę, ponieważ wszystkie przepisy Prawa Upadłościowego odnoszące się w sposób szczególny do dożywocia traktują wyłącznie o rencie z tytułu zamiany uprawnień objętych treścią prawa dożywocia na dożywotnią rentę.⁶ W myśl art. 144 ust 1 PrUpad, po ogłoszeniu upadłości postępowania sądowe dotyczące masy upadłości mogą być wszczęte i prowadzone wyłącznie przez syndyka i przeciwko niemu, jednak w związku z wyłączeniem dokonany ma mocy art. 144 ust 3 PrUpad, wszelkie sprawy o roszczenia wynikające ze stosunku dożywocia, tj. spełnienie świadczeń ze stosunku dożywocia, czy też zamiany treści dożywocia na dożywotnią rentę, mogą być wszczęte i prowadzone wyłącznie przez syndyka i przeciwko niemu. Z kolei sprawa o rentę z tytułu zamiany (już po zamianie) może być prowadzona bezpośrednio przeciwko upadłemu. Prawo Upadłościowe milczy w kwestii roszczeń przysługujących dożywotnikowi w stosunku do nabywcy nieruchomości przed zmianą treści prawa dożywocia na dożywotnią rentę, takich jak roszczenia pieniężne (art. 908 § 2 k.c.), jak i roszczenia majątkowe niepieniężne, które w myśl art. 91 ust 2 PrUpad zmieniają się z dniem ogłoszenia upadłości w zobowiązania pieniężne i z tym dniem stają się płatne, chociażby termin ich wykonania jeszcze nie nastąpił.

⁵Księżak Paweł (red.), Mikołajczyk Joanna (red.), Nieruchomości rolne w praktyce notarialnej, Opublikowano: WKP 2017

⁶Woźniak Zbigniew, Umowa o dożywocie w prawie polskim, Opublikowano: WKP 2017

Ograniczenia w sprzedaży nieruchomości rolnej wynikające z ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego i ich wpływ na proces upadłości konsumenckiej.

Warto też zwrócić uwagę na fakt, iż nieruchomość rolna (stanowiąca w większości przypadków podstawowy składnik masy upadłościowej) obarczona jest w kwestii sprzedaży szeregiem ograniczeń wprowadzonych na mocy ustawy z dnia 11 kwietnia 2003 o kształtowaniu ustroju rolnego. Szczęśliwie dla rolników rozważających upadłość konsumencką, na mocy ustawy z dnia 26 kwietnia 2019 roku o zmianie ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego oraz niektórych innych ustaw wymogi te zostały w znaczącym stopniu złagodzone. Do najważniejszych z punktu widzenia upadłości konsumenckiej rolnika zmian należy zaliczyć zwiększenie z 0,3 ha do 1 ha powierzchni nieruchomości rolnej, która może nabyć osoba niebędąca rolnikiem indywidualnym. Kolejną zmianą jest wprowadzenie wyjątku od wymogu posiadania statusu rolnika indywidualnego (art. 2a ust. 1 u.k.u.r.) w przypadku zakupu nieruchomości rolnej w wyniku postępowania upadłościowego (art. 2a ust. 3 pkt 9 u.k.u.r.). Należy jednak pamiętać, że w takim przypadku prawo pierwokupu przedmiotowej nieruchomości rolnej

przystąpić będzie Krajowemu Ośrodkowi Wsparcia Rolnictwa. W związku z tym, po zawarciu z syndykiem warunkowej umowy sprzedaży należy niezwłocznie powiadomić o tym fakcie KOWR, który w ciągu miesiąca od zawiadomienia o treści warunkowej umowy sprzedaży może wykonać prawo pierwokupu (art. 3 ust. 4 u.k.u.r.). W przypadku nieskorzystania przez KOWR z w/w prawa możliwe będzie zawarcie docelowej umowy przenoszącej własność. Mocą przedmiotowej ustawy skrócono również okres, przez który nabywca nieruchomości rolnej będzie musiał prowadzić gospodarstwo rolne, w którego skład weszła nabywana nieruchomość z 10 do 5 lat. Zmiany te zdecydowanie uatrakcyjnią nabywanie nieruchomości w drodze licytacji, a tym samym ułatwią syndykowi sprzedaż nieruchomości rolnej należącej do upadłego. W konsekwencji, przyczynią się one do przyspieszenia procesu upadłości konsumenckiej.

Stan na dzień: 9 lipca 2019 roku.

DGA Centrum Sanacji Firm S.A. zaprasza zainteresowanych rolników do współpracy

Paulina Mielczarek

Andrzej Głowacki

www.sanacjafirm.pl

tel. GSM +48 601 770 896

Doradca restrukturyzacyjny

nr lic. 689

ul. Towarowa 37, 61-896 Poznań
tel.: 61 643 51 00
email: kontakt@sanacjafirm.pl
www.sanacjafirm.pl